

ján is, de sajnos erre eddig nem nyílt alkalmam. Így csak a művészettörténelem világánál nézünk körül egy kissé.

Vessük fel itt is a kérdést, mi maradt a multból? Ha Kéttornyulak eredetileg kat. ma ref. templomának román és gót részleteit leszámítjuk, bizony nem maradt itt semmi. Letiport a török itt is mindent. Ha a nyomában támadó belső harc késleltette is a fejlődést, 1711 után nagy élniakarás támad gazdasági, társadalmi, szellemi, vallási téren egyaránt. Új gazdasági erőforrások nyomán vágy, törekvés támad új életformák kialakítására. Ami után mi úgy vágyakoztunk, nyugati szomszédainknál már készen volt s boldogan ragadtuk meg a kat. megújulás minden eszközét, az akkor uralkodó egyházművészeti stílusokat is. Nemrégiben egy bajor papot kalauzoltam, akiből önkéntelenül is kitört az őszinteség, hogy milyen feltűnően szegényes a magyar barokk. Igen, a bécsi nagy barokk templomokat, az osztrák barokk kolostorokat, vagy Ettalt, Ottobeurent, Würzburgot, Einsiedelnt, Fuldát, Triert, Zwiefaltent hiába keressük Magyarországon, ahhoz nem volt akkor gazdasági erőnk, nem volt meg gótikus multunk, nem volt meg, hogy divatos szóval éljek, fausti lelkünk. Mire elért hozzánk a barokk-rokokó áramlat, leegyszerűsödött, hullámverése elcsitult, de azért igen értékes képviselőit mutathatjuk be épen a pápai esperesi kerületben.

A pápai bencés templommal kezdem, amelyet Acsády Ádám veszprémi püspök építtetett Dubniczay Istvánval a pálosok számára Mária mennybevitelének tiszteletére 1737—42-ben. Itt is van eltemetve a templom kriptájában. † 1744-ben. A templom hossza 37-78, szélessége 13-25, magassága 19-25 m. Már a vízszintes alaprajznak is megvan a maga nagy feszültségű, befelé törő ritmusa. Az előcsarnoka téglalap alakú, ebből indul ki az elliptikus alakú hajó, melyet kívülről három-három erős pillér támogat a lapos kupola terhének hordozásában s négyszög alakú szentélyben végződik. Függőleges tagozódása magasba törő, míg a kupolával megnyugtatóan le nem záródik. Az oltárok is ezt a magasbatörő vonalat képviselik. Addig emelkednek, míg a kupolába nem ütköznek. A fényelosztásnak is megvan a maga nyugtalansága és befelé való fokozása. A hajót két-két magasra emelt kerek ablak, a szentélyt két hosszú és egy kerek ablak világítja meg, továbbá az erkéllyel szemben egy ablak.

A főoltár hatalmas építménye is nélkülöz minden nyugalmat. Az egész szentélyt kitöltő széles alapépítményből emelkednek fel pilaszterei s az oltárképet, a censtochovai Szűz képét szinte átölelve tartó oszlopai. Maga az architráv és a megtört oromzat szintén egy exstatikus, lebegő szoborcsoportozatot karol át (a Szentháromságot angyalokkal napglóriában). Az oromzatnak két imádkozó angyal-szobra már a szentély kupolájába nyúlik fel. Az alapépítmény gazdag szobordíszrel van ellátva. A tabernákulum maga kupolás, urnadíszes építmény, tőle jobbra és ballra nagyfeszültségű voluták szolgálnak konzólokul Szt. Péter és Pál szobraihoz, melyekből mélységes áhitat izzó lehelete csap felénk.

A szentélyben még gyönyörű faragású 12 üléses rokokó stallum van s fön­n egy erkély és egy ablak nyílik.

A hajó nyílásánál egyik oldalon a magasra emelt szószék van a négy evangélista szobrával, továbbá Mózes (két kötél­lával) és az újszövetségi egyház alakjával. A másik oldalon művészi­en csipkézett rokokó keretben a kereszt Szűz Máriával és Magdolnával az oldalán.

A hajó két-két pillére közt felállított mellékoltárok a főoltárhoz hasonló, de egyszerűbb felépítésűek. (Rózsafűzér Királynéja, Szent Anna, Remete Szent Pál, Szent József). Valamennyit az új kat. életformáknak megfelelő lelki telítettségű, patetikus testvonalú szobrok és képek díszítik. Az oltárok predellája hajlítot­ t, mindkét oldalon két-két oszlop közt pillér van, előttük szobor, köztük a képek. Az architráv megint nyitott s az oromzaton angyal és urna dísz közt kisebb kép van, felette napglória.

A hajó hátsó oldalán, a kórus tövében Nep. Szt. János és Szt. Borbála képe van művészi rokokó keretben. Szt. Borbála képén 1756 olvasható. Úgy látszik, az egész felszerelés az építető hagyatékából csak ebben az évben készült el. A templom hajójában 10-10 remek faragású pad van, elől és hátul Remete Szt. Pál életéből vett nyolc képpel. A kórus alatt van a magyar szentek oltára a Patrona Hungariae­val, a tisztítótűzben szenvedő lelkek oltára s a nagy realizmussal készült, XVII. sz.-i szerecsen Krisztus. A bejáratnál két rokokó szenteltvíztartó van.

A kupolát Herz pápai tanár mennyezetfestményei díszítik 1868-ból. Ezek a festmények azonban egyáltalán nem folytatják a templom nyugtalan vonalvezetését, nem visszhangozzák nyugtalan szín és fényhangulatát, nem lendítenek bele bennünket a végtelenségbe, a barokk-rokokóra annyira jellemző mérhetetlen terekbe. Nagyon hiányzik a kupoláról a száguldó angyalsereg, a mennyei fényben tündöklő szentek viharzó élete. De mindezt kárpótol bennünket egy pillantás a kórusra, a karzat, az orgonaház faragványaira, szobraira, harsonás angyalaira, az arabeszk, berakásos padokra, ezek megint visszaringatnak bennünket a bájos rokokó világba.

A templom homlokzatán is megérződik a magasbatörés. Maga a négy pilaszter akadály nélkül fut fel az emeletmagasságnyra húzó­ dó, erősen élezett vízszintes párkányig. A homlokzat közepe csupa nyílás, ajtó, ablak. A széleken két alacsonyan fekvő ablaktól megint magasra ugrik a szem, míg a felső ablakokat eléri. Még nagy mozgalmaságú szobrok is élénkítették valamikor a homlokzatot, melyeknek visszahelyezése tervbe van véve. A vízszintes párkányból az átmenetet a toronyba urnadíszes íves építmény közvetíti. A tornyot finom hajlású sisak zárja.

A templom felszereléséből kiemeljük a barokk monstranciát, melyet 1739-ben készítettett Csütörtök Katalin.

A rokokó stílus képviselője a pápai ferencesek temploma is az 1750-es évekből. A főoltárt Homoray Béla (Veszprém) csinálta az 1921. restauráció alkalmával, de a többi oltár, a szószék, a kegy-